

O Nauczycielce nauczycieli, która nie podnosiła głosu by być słyszaną Henryka Kwiatkowska (1940–2024)

About the Teacher of Teachers Who Did Not Raise Her
Voice to Be Heard Henryka Kwiatkowska (1940-2024)

Tekst ten nie jest biografią wybitnej uczzonej. Nie jest też hagiografią. Jest naszym osobistym wspomnieniem o Koleżance, która zaprosiła nas do swoich prac. A było ich wiele. Skupiłyśmy się na wybranych „kamieniach milowych”, wokół których skupiała się Jej aktywność naukowa i towarzyska, promieniująca bezpośrednio i pośrednio na środowisko polskiej pedagogiki. Każdy, kto spotkał się z Henryką Kwiatkowską pozostał na zawsze pod wpływem jej mądrości, życzliwości, dyskrecji i elegancji. Swoim spokojem i rozważą studziła najgorętsze sytuacje, wskazując racjonalne sposoby ich rozstrzygnięcia. W każdym z pól jej działalności była osobą spolegliwą, darzoną zaufaniem. Zawsze można było polegać na Jej sądach, osądach i decyzjach.

Nasze doświadczenia bycia z Henryką związane są, poza osobistymi, ze współdziałaniem w Polskim Towarzystwie Pedagogicznym, Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, w czasopiśmie, których Henryka była redaktorką, oraz w Letnich Szkołach Młodych Pedagogów.

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne było ważnym polem działania Henryki. Była aktywną uczestniczką i organizatorką każdego z wymiarów jego działalności, to znaczy: organizacyjno-programowej, naukowej oraz wydawniczo-popularyzatorskiej. W latach 1989–2014 pełniła funkcję wiceprezeski Towarzystwa, pozostając od 2017 roku w Radzie Naukowej PTP. Od 2016 roku była jego honorową członkinią, odznaczoną Medalem PTP w roku 2019.

Współorganizowała Ogólnopolskie Zjazdy Pedagogiczne, które na stałe wpisały się w działalność Towarzystwa jako forum debaty o aktualnych i potencjalnych wyzwaniach pedagogiki i edukacji. Pierwszy z nich odbył się w lutym 1993 roku w Rembertowie k/Warszawy. Henryka była zaangażowana w kreowanie programu zarówno tego pierwszego, przełomowego dla społeczności akademickiego spotkania pod hasłem „Ewolucja tożsamości pedagogiki”, rozliczającego się z przeszłością socjalistycznej szkoły i jej ideologicznymi uzasadnieniami skrywanymi pod maską naukowej pedagogiki, jak i kolejnych. Skrzętnie spisywała najważniejsze wydarzenia około i po/zjazdowe. Była redaktorką „ksiąg zjazdowych” (1994, 1996) oraz autorką artykułów i referatów poświęconych tematyce Zjazdów (zob. m.in.: *Ewolucja haseł zjazdowych – czy ewolucja tożsamości pedagogiki*, 2016). Współredagowała też tomy poświęcone debatom prowadzonym w sekcjach pedeutologicznych (*Społeczno-kulturowe konteksty kształcenia nauczycieli*, 2003; *Nauczyciele programowe (nie)przygotowanie*, 2012).

Drugim ważnym polem działalności Henryki w PTP było „Forum Oświatowe” – czasopismo Towarzystwa ukazujące się od 1989 roku. Przez osiemnaście lat była zastępczynią redaktora naczelnego Profesora Zbigniewa Kwiecińskiego. Była to Jej katedra, z której, już od pierwszego numeru, dzieliła się swoją wiedzą. Publikowała na tych łamach (12 tekstów) i jako członkini Rady Naukowej troszczyła się o jakość artykułów. Podjęła również zadanie reaktywowania innego naukowego czasopisma „Studia Pedagogiczne”, które w latach 2010–2014 było wydawane przez PTP wraz z KNP PAN, a obecnie jest współwydawane przez Polską Akademię Nauk i Uniwersytet w Białymstoku pod nowym tytułem „Polish Journal of Educational Studies”. W tym nowym „życiu” czasopisma Henryka Kwiatkowska była także w Radzie Redakcyjnej.

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN to drugie bardzo ważne i owocne pole działalności Henryki Kwiatkowskiej. W pracach tego pochodzącego z wyborów grona uczestniczyła od 1993 roku. Pełniła funkcję sekretarza naukowej, a następnie przez dwie kadencje była jego wiceprzewodniczącą. W 1996 roku została wybrana do Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” Polskiej Akademii Nauk. Będąc w KNP PAN czynnie uczestniczyła w Letnich Szkołach Młodych Pedagogów. Była niezrównaną Mistrzynią wspierającą osoby w ich wyborach naukowych na początkowym etapie kariery akademickiej. Pracując w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, troszczyła się o sprawiedliwość ocen dorobku naukowego.

Troska Henryki o jakość polskiej edukacji i pedagogiki najdobitniej uwidoczniła jest w Jej pracach poświęconych zawodowi nauczyciela. Nieocenione dla rozwoju pedagogiki są jej teksty o tematyce pedeutologicznej: *Źródła inspiracji współczesnej edukacji nauczycielskiej* (1997), *Nowa orientacja w kształceniu nauczycieli* (1988), *Edukacja nauczycieli. Konteksty – kategorie – praktyki* (1997), *Tożsamość zawodowa nauczycieli. Między anomią a autonomią* (2005), *Pedeutologia* (2008). Była twórczynią nowoczesnej pedeutologii gromadząc wokół siebie grono osób zajmujących się tą problematyką. Tworzyła zarówno struktury formalne – instytucjonalne w uczelniach, w których pracowała (w Uniwersytecie Warszawskim, Wyższej Szkole Pedagogicznej ZNP w Warszawie i Wyższej Szkole Nauk Społecznych „Pedagogium”), jak i na w pół formalne w KNP PAN, a także nieformalne, koleżeńskie. Podobnie jak wiele innych osób z Jej kręgów zaproszenie do współpracy zawsze przyjmowałyśmy jako zaszczyt, wyzwanie i zobowiązanie.

Sz szczególnie cenna dla wielu z nas, pedeutologów pochodzących z różnych uczelni w Polsce, była możliwość uczestniczenia w debatach organizowanych przez Nią pod egidą KNP PAN w Uniwersytecie Warszawskim. Udział w powstających niejako *ad hoc* grupach roboczych, włączanych w prace towarzyszące przygotowywaniu pedeutologicznych wątków w obradach kolejnych Zjazdów był dla nas, poszerzanej stale wspólnoty afiliującej dorobek przy kierowanej przez Nią sekcji, bezcenny. Henryka dbała o to, aby rezultaty tej uprawianej szeroko i transdyscyplinarnie problematyki nauczycielskiej były obecne nie tylko w tomach pozjazdowych. Będąc m.in. współredaktorką (z Profesor Marią Dudzikową) prestiżowej serii studiów i monografii „Pałace Problemy Edukacji i Pedagogiki”, ukazujących się pod patronatem KNP PAN, poświęciła jeden z jej tomów „gorącemu” tematowi, nadającemu ton wielu debatom prowadzonym w ramach wspomnianych wyżej spotkań sekcji, a mianowicie relacjom interpersonalnym w szkole (zob. *Uczłowieczyć komunikację. Nauczyciel wobec ucznia w przestrzeni szkolnej*, 2015).

Profesor Henryka Kwiatkowska odpowiadała też niezawodnie na zaproszenia do udziału w konferencjach i innych spotkaniach naukowych wspierających podejmowanie w szerokiej skali (międzynarodowej, krajowej, regionalnej) programów i projektów zmiany kształcenia nauczycieli w Polsce. Była m.in. uczestniczką ważnego panelu w trakcie konferencji międzynarodowej „Alternatywne modele kształcenia nauczycieli”, zorganizowanej w 1989 roku pod patronatem m.in. Prof. Andrzeja Janowskiego, ministra pierwszego rządu solidarnościowego, spotkania otwierające-

go środowisko nauczycieli kształcących innych nauczycieli na współczesne dyskursy edukacji do nauczania i inicjującego podjęcie pierwszych programów europejskich wspierających podejmowanie nowych praktycznych rozwiązań w tym obszarze, takich jak LEROPOL, Tempus czy Phare. Była też gotowa do dzielenia się refleksją – czy to na etapie kreowania podstaw, czy też upowszechniania wyników – w projektach poświęconych profesjonalizacji praktyk edukatorskich (zob. np. projekt „Poprzez praktykę do profesjonalizmu – nowa koncepcja praktyk studenckich i jej aplikacja”).

Zdajemy sobie sprawę z ograniczenia wynikającego z przyjęcia w tekście pożegnania osobistej perspektywy w opisie straty, którą poniosła polska pedagogika, a w szczególności nauka o nauczaniu i nauczycielach (pedeutologia) wraz z odejściem Prof. Henryki Kwiatkowskiej. Łamy „Forum Oświatowe” – czasopisma Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, wydawanego od 2012 roku w Dolnośląskiej Szkole Wyższej (obecnie Uniwersytecie Dolnośląskim DSW), adresowanym do szerokiego grona odbiorców, teoretyków, badaczy i praktyków edukacji refleksji naukowej – uznałyśmy za najlepsze miejsce utrwalenia w zbiorowej pamięci niezwyklej osoby, krytycznej naukowczyni, zaangażowanej badaczki, wspaniałej Nauczycielki i serdecznej Koleżanki.

Maria Czerepaniak-Walczak (Uniwersytet Szczeciński)
Bogusława D. Gołębnik (Uniwersytet Dolnośląski DSW)